

НИКОЛАЙ ГОГОЛ
ПОВЕСТ ЗА ТОВА, КАК ИВАН
ИВАНОВИЧ СЕ СКАРА С ИВАН
НИКИФОРОВИЧ

Превод от руски: Иван Добрев, —

chitanka.info

Смятам за свой дълг да предупредя, че произшествието, описано в тая повест, се отнася до твърде отдавнашно време. При това то е пълна измислица. Днес Миргород е съвсем променен. Сградите са други, локвата сред града отдавна е пресъхнала и всички висши чиновници — съдията, съдебният писар и градоначалникът — са хора почтени и благонамерени.

ГЛАВА I

ИВАН ИВАНОВИЧ И ИВАН НИКИФОРОВИЧ

Хубава бекеша^[1] има Иван Иванович! Отлична! А какви агнешки кожички! Ех, дявол да го вземе, какви кожички! Сиви със снежец! Залагам каквото щещ, ако у друг се намерят такива! Погледнете ги, за Бога, особено когато той почне да говори с някого, погледнете ги отстрана: какво великолепие. Не може да се опише: кадифе, сребро, огън! Господи Боже мой! Николай Чудотворец, Божи угодниче! Защо аз да нямам такава бекеша! Той си я уши още тогава, когато Агафия Федосеевна не беше ходила в Киев. Познавате ли Агафия Федосеевна? Същата, която отхапа ухото на заседателя. Отличен човек е Иван Иванович! Каква къща има той в Миргород! Около нея от всички страни има навес на дъбови стълбове, под навеса навсякъде пейки. Иван Иванович, когато стане много горещо, съблече и бекешата си, и дрехите под нея, остане само по риза и си почива под навеса и гледа какво става в двора и на улицата. Какви ябълки и круши има той пред самите прозорци! Отворете само прозореца — и клонките просто нахлуват в стаята. Всичко това е пред къщата. Но да видите какво има в градината му! Какво ли няма там! Сливи, вишни, череши, всякакъв зеленчук, слънчогледи, краставици, пъпеша, пипер, дори харман и ковачница. Отличен човек е Иван Иванович! Той много обича пъпешите. Те са му любимото ядене. Щом се наобядва и излезе само по риза под навеса, веднага заповядва на Гапка да донесе два пъпеша. И вече сам ще ги разреже, ще събере семето в особена хартийка и ще почне да яде. После казва на Гапка да донесе мастилницата и сам, със собствената си ръка, ще направи надпис върху хартийката със семето: тоя пъпеш е изяден на еди-кой си дата. Ако при това е имало някой гост, то: участвал еди-кой си. Покойният миргородски съдия винаги се любуваше, когато гледаше къщата на Иван Иванович. Да, къщичката е много хубава. Аз харесвам, че към нея от всички страни са пристроени

прустове и прустчета, тъй че, ако я погледнеш отдалеч, виждат се само покриви, сложени един върху друг, което твърде прилича на чиния, напълнена с блини, или още по-право, на гъби, израснали по дънера на дърво. Но всички покриви са покрити с тръстика; една върба, един дъб и две ябълки са се облакътили отгоре им с широките си клони. Сред дърветата се мяркат и дори се подават на улицата малки прозорчета с варосани капаци в резба. Прекрасен човек е Иван Иванович! Познава го дори и полтавският комисар! Дорош Тарасович Пухивочка, когато пътува от Хорол, винаги се отбива при него. А протоерей отец Петър, дето живее в Колиберда, когато му дойдат четири-пет души на гости, винаги казва, че не познава никого, който така да изпълнява християнския си дълг и да знае да живее, както Иван Иванович. Боже, как лети времето! Още тогава бяха минали над десет години, откак той бе овдовял. Деца нямаше. Гапка има деца и те често тичат из двора. Иван Иванович винаги дава на всяко от тях или геврек, или по резен пъпеш, или круша. Гапка държи ключовете от килерите и зимниците, но от големия сандък, дето стои в неговата спалня, и от средния килер ключа Иван Иванович винаги държи лично у себе си и не обича да пуска никого там. Гапка е здрава мома, ходи по фуста, има свежи прасци и бузи. А такъв богомолен човек е Иван Иванович! Всеки неделен ден облича бекешата и отива на църква. Като влезе в нея, Иван Иванович прави поклони на всички посоки, а след това обикновено застава на клироса и много хубаво приглася със своя бас. А когато свърши службата, Иван Иванович не може да се стърпи да не обиколи всички просяци. Той може би не би искал да се залавя за такава отегчителна работа, ако не го подбуждаше към нея природната му доброта. „Здравей, сирوماхино! — обикновено казваше той, като намираше най-осакатената жена в окъсана, цялата на кръпки рокля. — Откъде си, нещастнице?“ „Дошла съм, господарю, от селцето, от три дни не съм пила, не съм яла, изпъдиха ме собствените ми деца.“ „Клетнице, защо си дошла тук?“ „А че тъй, господарю, да прося милостиня, дано ми даде някой поне за хлебец.“ „Хм! Нима ти се яде хляб?“ — обикновено питаше Иван Иванович. „Как да не ми се яде! Гладна съм като куче.“ „Хм! — отговаряше обикновено Иван Иванович. — Ами месце яде ли ти се?“ „Всичко, каквото ми даде ваша милост, от всичко ще бъда доволна.“ „Хм! Нима месото е по-добро от хляба?“ „Де може гладният човек да разбере. Всичко, каквото дадете,

всичко е хубаво.“ При това старата жена обикновено протягаше ръка. „Е, върви си с Бога — казваше Иван Иванович. — Защо стоиш? Нали не те бия!“ И като се обръщаше с такива въпроси към втори, към трети, най-после се връщаше у дома си или се отбиваше да пие чашка водка при съседа си Иван Никифорович, или при съдията, или при градоначалника. Иван Иванович много обича някой да му направи подарък или да го нагости. Това много му се харесва.

Много добър човек е и Иван Никифорович. Неговата къща е до къщата на Иван Иванович. Те са такива приятели, каквито светът не е раждал. Антон Прокофевич Пупопуз, който досега още ходи в кафяв редингот с яносини ръкави и обядва в неделен ден у съдията, обикновено казваше, че самият дявол е свързал с въженце Иван Никифорович и Иван Иванович. Където отиде единият, нататък се мъкне и другият. Иван Никифорович никога не е бил женен. Макар и да мълвяха, че се бил оженил, това беше пълна лъжа. Аз познавам много добре Иван Никифорович и мога да кажа, че дори не е имал намерение да се жени. Откъде излизат всички тия клюки? Така например по едно време пуснаха, че Иван Никифорович се бил родил с опашка отзад. Но тая измислица е толкова глупава и същевременно мръсна и неприлична, че дори не смятам за необходимо да я опровергам пред просветените читатели, които, въвн от всяко съмнение, знаят, че само вещиците, и то твърде малко от тях имат отзад опашка и че тия вещици принадлежат повече към женския пол, отколкото към мъжкия. Въпреки голямото си приятелство тия редки приятели не си приличаха напълно помежду си. Характерите им най-лесно могат да се опознаят чрез сравнение: Иван Иванович има необикновената дарба да говори извънредно приятно. Господи, как говори той! Това усещане може да се сравни само с онова, което изпитвате, когато ви пощят или полекичка ви гъделичкат с пръсти по петата. Слушаш, слушаш и обориш глава. Приятно! Извънредно приятно! Като сън след баня. Иван Никифорович, напротив, повече мълчи, но ако изтърси някоя думичка, дръж се тогава: бръсне по-добре от всякакъв бръснач. Иван Иванович е мършав и висок; Иван Никифорович е малко по-нисък, но затова пък се разпространява на дебелина. Главата на Иван Иванович прилича на ряпа с опашка надолу; главата на Иван Никифорович — на ряпа с опашка нагоре. Иван Иванович лежи по риза под навеса само след обед, а привечер облича

бекешата и отива някъде — или в градския склад, на който доставя брашно, или в полето да лови пѣдпѣдъци. Иван Никифорович лежи цял ден на входната площадка; ако денят не е много горещ, обикновено излага гърба си на слънце и не иска никъде да ходи. Ако му се поиска сутрин, минава из двора, оглежда стопанството и пак отива да си почива. По-рано често пъти се отбиваше при Иван Иванович. Иван Иванович е извънредно изтънчен човек и в почтен разговор никога няма да каже неприлична дума и веднага ще се докачи, ако чуе такова нещо. Иван Никифорович понякога не може да се сдържи; тогава обикновено Иван Иванович става от мястото си и казва: „Стига, стига, Иван Никифорович, излезте по-добре на слънце, вместо да говорите такива богопротивни думи.“ Иван Иванович много се сърди, ако в борша му падне муха: побеснява, тогава и чинията ще хвърли, и стопанинът ще си изпати. Иван Никифорович страшно много обича да се къпе и когато седне до гуша във водата, заповядва да сложат във водата маса и самовар и много обича да пие чай в такава прохлада. Иван Иванович си бръсне брадата два пъти седмично, Иван Никифорович — един път. Иван Иванович е извънредно любопитен. Боже опази, ако почнеш да му разправяш нещо и не го довършиш! Ако ли пък е недоволен от нещо, веднага показва недоволството си. По вида на Иван Никифорович много трудно можеш да познаеш доволен ли е, или сърдит; дори да се зарадва на нещо, пак няма да се издаде. Иван Иванович е малко плах по характер. Напротив, шалварите на Иван Никифорович имат такива широки гънки, че ако ги надуеш, в тях може да се побере целият двор с хамбарите и къщата. Иван Иванович има големи изразителни очи с тютюнев цвят и устата му донякъде прилича на буквата *ижица*; очите на Иван Никифорович са малки, жълтеникави, съвсем се губят между гъстите вежди и пълните бузи и носът му има вид на зряла слива. Иван Иванович, ако ви гощава с енфие, преди това винаги ще близне с език капачето на табакерата, после ще я чукне с пръст и като я поднесе, ще рече, ако се познавате с него: „Смея ли да ви помоля, господине мой, да бъдете тъй любезен?“ Ако ли пък сте непознат, ще каже: „Смея ли да ви помоля, господине мой, без да имам честта да зная чина ви, името ви и бащиното ви име, да бъдете тъй любезен?“ А пък Иван Никифорович ви дава направо в ръцете кесията с енфието и само ще добави: „Услужете си.“ Както Иван Иванович, така и Иван Никифорович много мразят бълхите; и

затова нито Иван Иванович, нито Иван Никифорович никога няма да пропуснат евреин със стока, без да купят от него бурканчета с мехлем против тия насекоми, като го наругаят преди това хубавичко задето изповядва еврейската вяра.

Все пак въпреки известни различия както Иван Иванович, така и Иван Никифорович са отлични хора.

[1] *Бекеша* — топъл сюртук с кожена яка. ↑

ГЛАВА II

ОТ КОЯТО МОЖЕ ДА СЕ НАУЧИ КАКВО СЕ Е ПОИСКАЛО НА ИВАН ИВАНОВИЧ, ЗА КАКВО СЕ Е ВОДИЛ РАЗГОВОР МЕЖДУ ИВАН ИВАНОВИЧ И ИВАН НИКИФОРОВИЧ И КАК Е ЗАВЪРШИЛ ТОЙ

Една сутрин, беше през юли, Иван Иванович лежеше под навеса. Денят беше горещ, въздухът сух и се преливаше на струи. Иван Иванович бе успял вече да отиде във от града при косачите и в селцето, успял бе да разпита срещнатите селяни и селянки отде са, къде отиват и за какво; изморил се беше много и си полегна да си почине. Легнал вече, той дълго оглеждаше килерите, двора, сайвантите, кокошките, които тичаха из двора, и си мислеше: „Господи Боже мой, какъв стопанин съм аз! Какво ли нямам? Птици, сгради, хамбари, всичко, каквото поискам, препечена ракия с плодове или с билки; в градината круши, сливи; в зеленчуковата градина мак, зеле, грах... Какво ли ми липсва още?... Бих искал да зная какво нямам?“ След като си зададе тоя дълбокомислен въпрос, Иван Иванович се замисли, а през това време очите му откриха нови предмети, прескочиха през двора на Иван Никифорович и неволно се задържаха на любопитна гледка. Една мършава селянка изнасяше една по една непроветрени дрехи и ги окачваше на опънато въже да се проветряват. След малко един стар мундир с изтъркани маншети протегна във въздуха ръкавите си и прегърна една кадифена блуза, зад тях се подаде дворянски мундир с гербови копчета, с изядена яка, бели кашмирени панталони с петна по тях, които някога се опъваха върху нозете на Иван Никифорович и които сега можеха да се опънат само на пръстите му. След тях скоро други увиснаха във вид на буквата Л. Сетне син казашки бешмет^[1], който Иван Никифорович си беше ушил преди

двайсетина години, когато се канеше да постъпи в милицията и си беше пуснал вече мустаци. Най-после наред с другото се показва една шпага, която приличаше на игла, стърчаща във въздуха. После се завъртяха полите на нещо, подобно на кафтан с тревистозелен цвят, с медни копчета, големи колкото петак. Иззад полите надникна жилетка, обшита със златен ширит, много изрязана отпред. Жилетката скоро бе затулена от старата фуста на покойната баба на Иван Никифорович с джобове, в които можеше да се сложи по една диня. Всичко това се смесваше и представляваше за Иван Иванович една твърде занимателна гледка, докато лъчите на слънцето, които обхващаха на места някой син или зелен ръкав, червен ревер или част от зелена сърма, или пък играеха по върха на шпагата, правеха от тая гледка нещо необикновено, подобно на оня куклен театър, който пътуващи хаймани разкарват по селцата. Особено когато стълпеният народ гледа цар Ирод със златна корона или Антон, който води козата; зад кукления театър скрибуца цигулка, циганин барабани с пръсти по устните си, а слънцето залязва и свежата хладина на южната нощ неусетно прегръща по-плътно свежите рамене и гърди на пълните селянки. Скоро старата излезе от килера, като пышкаше и мъкнеше на гърба си старинно седло с окъсани стремена, с изтъркани кожени кобури за пистолетите, с плъстено покривало, някога алено, със златна везба и медни пулове. „Виж каква глупава жена! — помисли си Иван Иванович. — Тя може да измъкне да проветрява и самия Иван Никифорович!“ И наистина Иван Иванович не сбърка напълно в догадката си. След около пет минути се издигнаха памучните шалвари на Иван Никифорович и изпълниха почти половината двор. След това тя изнесе и калпак, и пушка. „Но какво значи това! — помисли си Иван Иванович. — Никога не съм виждал у Иван Никифорович пушка. Какво прави той? Да стреля — не стреля, пък държи пушка! За какво му е тя? А пушката е хубава! Аз отдавна мислех да си купя такава пушка. Много ми се иска да имам тая пушка, обичам да се забавлявам с пушка.“

— Ей, жено, жено! — закрещя Иван Иванович, като я повика с пръст.

Старата се приближи до стобора.

— Какво държиш в ръцете си, бабо?

— Нали виждате, пушка.

— Каква пушка?

— Отде да я знам каква е! Да беше моя, може би щях да зная от какво е направена. Но е господарска.

Иван Иванович стана и почна да разглежда пушката от всички страни и забрави да смърми старата, задето я е окачила да се проветри наред с шпагата.

— Тя, както изглежда, е желязна — продължи старата.

— Хм! Желязна. Защо пък да е желязна? — мислено си каза Иван Иванович. — Ами отдавна ли я има твоят господар?

— Може да е и отдавна.

— Хубавичко нещо! — продължи Иван Иванович. — Ще я измоля от него. За какво му е тя! Или ще му дам нещо за нея. Вкъщи ли е господарят, бабо?

— Вкъщи.

— Какво прави? Лежи ли?

— Лежи.

— Е добре, ще отида при него.

Иван Иванович се облече, взе една чепата пръчка да се брани от кучетата — защото в Миргород по улицата се срещат кучета много повече, отколкото хора — и тръгна.

Макар че дворът на Иван Никифорович беше до двора на Иван Иванович и можеше да се мине от единия в другия през плета, Иван Иванович все пак тръгна по улицата. От тая улица трябваше да се мине в една уличка, която беше толкова тясна, че ако се случеше да се срещнат в нея две талиги с по един кон, не можеха вече да се разминат и оставаха в такова положение, докато не ги уловяха за задните колелета и не ги измъкнеха назад. А пешеходецът се окичваше с цвят от бодлите, които растат от двете страни на стоборите. На тая уличка излизаха от едната страна сайвантът на Иван Иванович, а от другата хамбарът, портата и гълъбарникът на Иван Никифорович. Иван Иванович се доближи до портата, загърмя с мандалото: отвътре се вдигна кучешки лай; но сбирщината кучета скоро се върна назад, махайки с опашки, като видя, че това е познато лице. Иван Иванович мина през двора, по който пъстрееха храненияите собственоръчно от Иван Никифорович индийски гълъби, кори от дини и пъпеши, тук зеленина, тук някое счупено колело или обръч от бъчва, или въргалящо се хлапе в изцапана риза — картина, която живописците обичат!

Сянката на окачените дрехи покриваше почти целия двор и го облъхваше с известна прохлада. Жената го посрещна с поклон и като се зазяпа в него, застана на едно място. Пред къщата се издигаше гиздава площадка с навес на два дъбови стълба — несигурна защита от слънцето, което по това време в Малорусия не обича да се шегува и облива пешеходците с гореща пот от главата до петите. От това можеше да се види колко силно беше желанието на Иван Иванович да добие необходимата вещ, щом се беше решил да излезе по такова време, като изневери дори на постоянния си навик да се разхожда само вечер.

Стаята, в която влезе Иван Иванович, беше съвсем тъмна, защото капациите бяха затворени и слънчевият лъч, който минаваше през една пролука на капака, бе добил цвета на дъгата, падаше върху срещуположната стена и рисуваше по нея пъстър пейзаж от тръстикови покриви, дървета и окачените в двора дрехи, само че всичко с главата надолу. Това придаваше на цялата стая някакъв чуден полумрак.

— Помози Бог! — каза Иван Иванович.

— А! Здравейте, Иван Иванович! — отговори един глас от ъгъла на стаята. Едва тогава Иван Иванович забеляза Иван Никифорович, прострян върху постлания на пода килим. — Извинете, че съм пред вас в натура — Иван Никифорович лежеше без нищо, дори без риза.

— Нищо. Почивате ли си днес, Иван Никифорович?

— Почивах си. Ами вие почивахте ли си, Иван Иванович?

— Почивах си.

— Значи сега ставате?

— Сега да ставам? Какво говорите, Иван Никифорович! Как може да се спи досега! Аз току-що пристигнах от чифлика. Отлични са житата край пътя! Възхитителни! И сеното е такова високо, меко, сочно!

— Горпина! — извика Иван Никифорович. — Донеси на Иван Иванович водка и пирожки със сметана.

— Хубаво време имаме днес.

— Не го хвалете, Иван Иванович. Да го вземе дяволът! Не мога да си намеря място от жега.

— Ето на, пак трябваше да поменете дявола. Ей, Иван Никифорович! Ще си спомняте моите думи, но ще бъде вече късно:

има да патите на оня свят за богохулните си думи.

— Че с какво съм ви докачил вас, Иван Иванович? Аз не засегнах нито баща ви, нито майка ви. Не зная с какво съм ви обидил.

— Стига вече, стига, Иван Никифорович!

— Бога ми, не съм ви обидил, Иван Иванович!

— Чудно, че пѣдпѣдъците все още не се примамват със свирка.

— Каквото искате мислете, само че не съм ви оскѣрбил с нищо.

— Не зная защо не се примамват — каза Иван Иванович, сякаш не слушаше Иван Никифорович, — дали още времето не им е дошло, само че времето, струва ми се, е такова, каквото трябва.

— Вие казвате, че житата са добри.

— Чудо жита, чудо! — след това настѣпи мълчание.

— Вие, гледам, Иван Никифорович, си проветрявате дрехите? — каза най-после Иван Иванович.

— Чудесни дрехи, почти нови, а ги съсипва проклетата жена. Сега ги проветрявам. Сукното е тънко, отлично, обѣрни го — пак може да се носи.

— Аз харесах там едно нещо, Иван Никифорович.

— Какво?

— Кажете, моля ви се, за какво ви е тая пушка, дето е сложена да се проветря заедно с дрехите! — сега Иван Иванович поднесе енфие. — Смя ли да ви помоля да си услужите?

— Нищо, вие си услужете! Аз ще смръкна от моето! — при тия думи Иван Никифорович попипа наоколо си и намери кесията. — Ех, че глупава жена, значи тя е окачила и пушката! Хубаво енфие прави евреинѣт от Сорочинци. Не зная какво слага там, но е такова ароматно! Прилича малко на канупер^[2]. Ето, вземете, подѣвчете го малко в устата си. Нали прилича на канупер? Вземете, услужете си!

— Кажете, моля ви се, Иван Никифорович, аз пак ви питам за пушката, какво ще правите с нея? Нали тя не ви трябва?

— Как да не ми трябва? Ще ми се случи да стрелям.

— Опазил ви Господ, Иван Никифорович, че кога ще стреляте? Май след второ пришествие. Вие, доколкото зная, пѣк и другите помнят, не сте убили още нито една патица, а и природата ви не е така устроена от Бога, че да стреляте. Вие имате важна осанка и фигура. Как тогава ще се мѣкнете по блатата, когато оная ваша дреха, която не е винаги прилично да се нарече с името ѣ, се проветрява дори и сега,

ами тогава какво ще бъде? Не, вие имате нужда от спокойствие, от почивка. (Иван Иванович, както се спомена по-горе, говореше необикновено живописно, когато трябваше да убеди някого. Как говореше той! Боже, как говореше!) Да, та вие имате нужда от прилични постъпки. Я слушайте, дайте я на мен!

— Как може! Тая пушка е скъпа. Такива пушки сега никъде няма да намерите. Аз, още като се канех да постъпвам в милицията, я купих от един турчин. А сега как тъй изведнъж да я дам! Как е възможно? Тя е нещо необходимо.

— Че за какво ви е необходима?

— Как за какво? Ами ако разбойници нападнат къщата ми... Как да не ми е необходима. Слава тебе Господи! Сега съм спокоен и не се страхувам от никого. Но защо? Защото зная, че имам в килера си пушка.

— Хубава пушка! Че нейният затвор, Иван Никифорович, е развален.

— Какво от това, че е развален? Може да се поправи. Трябва само да се намаже с конопено масло, за да не ръждясва.

— От вашите думи, Иван Никифорович, съвсем не виждам приятелско разположение към мен. Вие нищо не искате да направите за мен в знак на приятелство.

— Как можете така да говорите, Иван Иванович, че не проявявам към вас никакво приятелство? Как не ви е съвестно? Вашите волове пасат по моите ливади и аз нито веднъж не съм ги затварял. Когато отивате в Полтава, винаги искате от мене кола и нима съм ви отказал някога? Вашите дечурлига прескачат през плета в моя двор и играят с моите кучета — аз нищо не им казвам: нека си играят, само да не пипат нищо! Нека си играят!

— Щом не искате да ми я подарите, тогава нека направим смяна.

— И какво ще ми дадете за нея? — и Иван Никифорович се облакът на ръката той и погледна Иван Иванович.

— Ще ви дам за нея кафявата свиня, същата, която угоих в кочината. Чудесна свиня! Ще видите, ако догодина не ви се опраси.

— Не зная как можете, Иван Иванович, да говорите така. За какво ми е вашата свиня? Да не би на дявола помен да правя с нея?

— Ето на, пак не можяхте да минете без дявола! Грехота е, Бога ми, грехота, Иван Никифорович!

— Какво да правя, Иван Иванович, когато вие давате за пушката дявол знае какво: свиня.

— Защо пък тя да е дявол знае какво, Иван Никифорович?

— Как да не е, помислете хубавичко. Това е все пак пушка — нещо известно: а онова, дявол го знае какво е: свиня. Ако не го казахте вие, можех да го сметна като оскърбление към мен.

— Че какво лошо сте забелязали в свинята?

— За какъв наистина ме смятате? Аз за една свиня...

— Седнете, седнете! Няма повече... Нека ви остане вашата пушка, нека изгние и ръждяса цялата, изправена в ъгъла на килера — не искам повече да говоря за нея.

След това настъпи мълчание.

— Казват — започна Иван Иванович, — че трима крале обявили война на нашия цар.

— Да, Пьотр Фьодорович ми разправяше. Но каква е тая война? И за какво е тя?

— Не може да се каже, Иван Никифорович, за какво е. Аз смятам, че кралете искат всички ние да приемем турската вяра.

— Гледай ги, глупаците, какво искали! — продума Иван Никифорович, като повдигна глава.

— Ето на, видяхте ли, и нашият цар им обявил затова война. Не, казва, вие сами приемете Христовата вяра!

— Че какво? Та нашите ще ги набият, Иван Иванович!

— Ще ги набият. Значи не искате да смените пушката, Иван Никифорович.

— Чудя се, Иван Иванович, вие, струва ми се, сте човек, познат с учеността си, а говорите като момче. Как мога да бъда такъв глупак...

— Седнете, седнете. Да оставим пушката! Нека иде по дяволите, няма повече да говоря за нея!...

В това време донесоха закуската. Иван Иванович изпи една чашка и си хапна баничка със сметана:

— Слушайте, Иван Никифорович. Ще ви дам освен свинята два чувала овес, вие нали не сте засели овес. Тая година бездруго ще трябва да купувате овес.

— Бога ми, Иван Иванович, за да говори човек с вас, трябва да има голямо търпение. (Това е още нищо, Иван Иванович пуска и не

такива фрази.) Де се е видяло, някой да даде пушка срещу два чувала овес? А бекешата си няма ли да дадете?

— Но вие забравяте, Иван Никифорович, че аз ви давам и свинята отгоре на това.

— Как! Два чувала овес и свиня за една пушка?

— Че малко ли е?

— За една пушка!

— Разбира се, за една пушка.

— Два чувала за една пушка!

— Два чувала, но не празни, а с овес: ами свинята забравихте ли?

— Целунете се с вашата свиня, а ако не искате с нея, тогава с дявола.

— О! Човек само да се закачи с вас! Ще видите: ще ви набодат на оня свят езика с горещи игли за такива богохулни думи. След разговор с вас човек трябва да си измие и лицето, и ръцете и цял да се окади.

— Позволете, Иван Иванович; пушката е нещо благородно, най-любопитна забава, при това и приятно украшение в стаята...

— Вие, Иван Никифорович, се хвалите с вашата пушка като циганин с бял задник — каза Иван Иванович ядосан, защото наистина беше почнал вече да се сърди.

— А пък вие, Иван Иванович, сте същински гъсок.

Ако Иван Никифорович не беше казал тая дума, те щяха да се препират още малко и да се разделят както винаги по приятелски, но сега стана друго. Иван Иванович избухна:

— Какво казахте, Иван Никифорович? — повиши той гласа си.

— Казах, че приличате на гъсок, Иван Иванович!

— Как посмяхте, господине, забравяйки и приличието, и уважението към чина и името на човека, да го обезчестите с такова позорно име?

— Че какво позорно има тук? И какво сте размахали ръце, Иван Иванович?

— Повтарям, как посмяхте, противно на всички приличия, да ме наречете гъсок?

— Плюя на главата ви, Иван Иванович! Какво сте се разкудкудякали така!

Иван Иванович не можеше повече да се владее, устните му трепереха, устата му промени обикновеното положение на ижица и заприлича на О, с очите си така мигаше, че стана страшно. Това се случваше на Иван Иванович извънредно рядко. Трябваше някой силно да го разсърди, за да направи така.

— Щом е тъй, заявявам ви — продума Иван Иванович, — че не искам да зная за вас.

— Голяма работа! Ей Богу, няма да заплача от това! — отговори Иван Никифорович.

Лъжеше, лъжеше, Бога ми, лъжеше! Много го беше яд.

— Кракът ми няма да стъпи във вашата къща.

— Ехе, хе! — каза Иван Никифорович, който от яд не знаеше какво да прави и като никога се изправи на нозе. — Ей, жено, момко! — при тия думи иззад вратата се показах същата мършава селянка и едно ниско момче, което се препъваше в дълъг и широк сюртук. — Вземете Иван Иванович за ръцете и го изведете навън!

— Как! Един дворянин? — извика с чувство на достойнство и негодувание Иван Иванович. — Само посмейте! Приближете се! Аз ще ви унищожа заедно с глупавия ви господар! Врана и кост не ще намери от вас! (Когато душата му биваше потресена, Иван Иванович говореше необикновено силно.)

Цялата група представяше внушителна картина: Иван Никифорович, застанал наред стаята в цялата си красота без никакво украшение! Селянката, със зинала уста и най-безсмислен, изплашен израз на лицето. Иван Иванович с вдигната нагоре ръка, както се изобразяваха римските трибуни! То беше необикновена минута! Великолепна гледка! И за всичко това само един зрител: момчето в преголемия сюртук, което стоеше доста спокойно и чоплеше с пръст носа си.

Най-после Иван Иванович взе калпака си:

— Много хубаво постъпвате, Иван Никифорович! Отлично! Аз ще ви припомня това.

— Вървете си, Иван Иванович, вървете си! И гледайте да не ви срещна, защото ще ви наплескам цялата муцуна, Иван Иванович!

— На, Иван Никифорович! — отговори Иван Иванович, като му показва лакът и тръшна зад себе си вратата, която пискливо изскърца и пак се отвори.

Иван Никифорович се показа на вратата и искаше да добави нещо, но Иван Иванович вече не се обърна и хукна навън от двора.

[1] *Бешмет* — топла дреха без ръкави. Б.пр. ↑

[2] *Канупер* — пролетна трева. ↑

ГЛАВА III

КАКВО СТАНА СЛЕД СКАРВАНЕТО НА ИВАН ИВАНОВИЧ С ИВАН НИКИФОРОВИЧ

И тъй двамата почтени мъже, честта и украсата на Миргород, се скараха помежду си! И за какво? За глупост, за гъсок. Не искаха да се срещат, прекъснаха всички връзки, докато по-рано бяха познати като най-неразделни приятели! По-рано Иван Иванович и Иван Никифорович си пращаха всеки ден хора да се питат как са със здравето и често разговаряха от своите балкони и си казваха такива приятни думи, че да ти е драго да ги слушаш. В неделен ден Иван Иванович в бекешата си плътен вълнен плат, а Иван Никифорович в памучен жълто-кафяв казакин отиваха почти подръка на църква. И ако Иван Иванович, който имаше твърде остри очи, пръв забелязваше някоя локва или някоя нечистотия посред улицата, което се случва понякога в Миргород, винаги казваше на Иван Никифорович: „Пазете се, не стъпвайте тук с крак, защото тук е лошо.“ Иван Никифорович от своя страна също даваше най-трогателни доказателства за приятелство и колкото и далече да стоеше от него, винаги му поднасяше кесия с енфие, като казваше: „Услужете си!“ А какви отлични стопанства имат и двамата!... И тия двама приятели... Когато чух за това, останах като поразен от гръм! Дълго не исках да повярвам: Боже праведни! Иван Иванович се скарал с Иван Никифорович! Такива достойни хора! Какво е трайно тогава на тоя свят?

Когато Иван Иванович се върна у дома си, той дълго време беше силно развълнуван. По-рано обикновено ще се отбие преди всичко в конюшнията да види дали кобилата яде сено (кобилата на Иван Иванович е светлокестенява с бяло петно на челото; много хубаво конче); после собственоръчно ще нахрани пуйките и прасетата и едва тогава отива в стаите, дето или прави дървени съдове (той много

изкусно, като същински стругар знае да прави разни неща от дърво), или чете една книга, печатана от Любия, Гария и Попов (заглавието ѝ Иван Иванович не помни, защото една слугиня отдавна беше скъсала горната част на заглавния лист, за да забавлява детето си), или пък си почива под навеса. Но сега не се залови нито за едно от постоянните си занятия. А вместо това, като срещна Гапка, почна да хока, че се въртяла без работа, макар че тя носеше булгур за кухнята; хвърли дърво по петела, който се беше доближил до входната площадка за обикновената си дажба, и когато към него се завтече едно изцапано момченце в съдрана ризка и извика: „Татко, татко, дай един сладкиш!“ — той така страшно му се закани и му тропна с нозе, че уплашеното момченце избяга Бог знае къде.

Ала най-после се съвзе и се залови за обикновените си работи. Късно седна да обядва и чак привечер легна да си почине под навеса. Хубавият борш с галушки, сварен от Гапка, беше напълно пропъдил утринната случка. Иван Иванович пак почна с удоволствие да оглежда домакинството си. Най-после спря поглед на съседния двор и си рече: „Днес не съм ходил у Иван Никифорович. Я да отида при него.“ Като рече това, Иван Иванович взе тоягата и калпака си и излезе на улицата, но щом излезе вън от портата, спомни си скарването, плю и се върна назад. Почти същото нещо се случи и в двора на Иван Никифорович. Иван Иванович видя как селянката беше сложила вече крак на плета с намерение да се прехвърли в неговия двор, когато изведнъж се чу гласът на Иван Никифорович: „Назад! Назад! Не трябва!“ Ала на Иван Иванович му стана много мъчно. Напълно беше възможно тия достойни хора още на другия ден да се сдобрят, ако едно особено произшествие в къщата на Иван Никифорович не беше унищожило всяка надежда и не беше наляло масло в готовия да угасне огън на враждата.

У Иван Никифорович същия тоя ден вечерта пристигна Агафия Федосеевна. Агафия Федосеевна не беше нито роднина, нито дори сватя на Иван Никифорович. Тя като че ли съвсем нямаше за какво да идва при него и той самият не ѝ се радваше много и все пак тя го посещаваше и живееше в къщата му по цели седмици, а понякога и повече. Тогава тя вземаше ключовете и поемаше цялата къща в ръцете си. Това беше много неприятно на Иван Никифорович, но за изненада

той я слушаше като дете и макар че понякога се опитваше да се препира с нея, Агафия Федосеевна винаги надделяваше.

Да си призная, не разбирам защо е наредено така, че жените ни улавят за носа също тъй изкусно, като че ли хващат дръжката на чайник? Или ръцете им са тъй създадени, или нашите носове не ги бива за нищо друго. И макар че носът на Иван Никифорович донякъде приличаше на слива, тя все пак го беше хванала за този нос и го водеше след себе си като кученце. Той дори неволно променяше в нейно присъствие обикновения си начин на живот: не лежеше толкова дълго на слънце, ако пък лежеше — лежеше не в натура, а винаги обличаше риза и шалвари, макар че Агафия Федосеевна съвсем не искаше това. Тя не обичаше церемониите и когато Иван Никифорович имаше треска, сама го разтриваше с терпентин и оцет от главата до петите. Агафия Федосеевна носеше на главата си шапчица, три брадавици на носа и кафяв халат на жълти цветя. Цялата ѝ снага приличаше на каче и затова талията ѝ можеше да се намери толкова мъчно, колкото е мъчно да видиш носа си без огледало. Крачетата ѝ бяха късички, формирани по подобие на две възглавници. Тя клюкарстваше, ядеше варено цвекло сутрин и много хубаво се караше — и при всички тия разнообразни занятия лицето ѝ нито за минута не променяше израза си, което обикновено могат да правят само жените. Веднага след нейното пристигане всичко тръгна наопаки: „Ти, Иван Никифорович, не се сдобрявай с него и не искай прошка: той иска да те погуби, той е такъв човек! Ти още не го познаваш.“ Шушукаше, шушукаше проклетата жена и направи така, че Иван Никифорович не искаше и да чуе за Иван Иванович.

Всичко доби нов вид: ако съседското куче сбъркваше да влезе в двора, биеха го с каквото завърнат; дечурлигата, които се прехвърляха през стобора, се връщаха с викове, с вдигнати нагоре ризки и с белези от пръчки по гърба. Дори самата селянка, когато Иван Иванович поиска да я попита за нещо, направи едно такова неприлично нещо, че Иван Иванович, като човек извънредно деликатен, плю и само продума: „Каква мерзка, мръсна жена! По-лоша от господаря си!“

Най-последно, като връх на всички оскърбления, омразният съсед издигна право срещу него, дете обикновено се минаваше през плета, гъсарник, сякаш с особеното намерение да удвои оскърблението. Тоя

отвратителен за Иван Иванович гъсарник беше построен с дяволска бързина: за един ден.

Това възбуди в Иван Иванович злоба и желание за мъст. Ала той с нищо не издаде огорчението си, макар че гъсарникът дори беше завзел част от неговия двор: но сърцето му тупаше толкова силно, че той с извънредно голяма мъка можеше да запазва това външно спокойствие.

Така прекара деня. Настъпи нощта... О, ако бях живописец, чудесно бих изобразил цялата прелест на нощта! Бих изобразил как спи целият Миргород, как неподвижно го гледат безбройните звезди, как осезаемата тишина се огласява от близкото и далечно лаене на кучетата, как лети край тях влюбеният клисар и се прехвърля през плета с рицарско безстрашие, как белите стени на къщите стават побели от лунната светлина, засенчващите ги дървета — по-тъмни, сянката от дърветата — по-черна, цветята и стихналата трева — по-ароматни, и щурците, немирните рицари на нощта, сговорно запяват от всички страни своите звънки песни. Бих изобразил как в една от тия ниски глинени къщички се мята върху самотното си легло черновежда гражданка с тръпнещи млади гърди и сънува хусарски мустак и шпори, а светлината на месеца се смее по бузите ѝ. Бих изобразил как по белия път се мярка черната сянка на прилепа, който каца по белите комини на къщите... Но едва ли бих могъл да изобразя Иван Иванович, излязъл тая нощ с трион в ръка. Толкова различни чувства бяха изписани по лицето му! Той тихо, тихо се промъкна и се завря под гъсарника. Кучетата на Иван Никифорович още не знаеха нищо за скарването помежду им и затова му позволиха като на стар приятел да се доближи до гъсарника, който цял се крепеше върху четири дъбови стълба. Като се промъкна към най-близкия стълб, той опря триона в него и почна да реже. Шумът на триона го караше всяка минута да се оглежда, но мисълта за оскърблението възвръщаше бодростта му. Първият стълб беше прорязан, Иван Иванович се залови за втория. Очите му горяха и от страх нищо не виждаха. Изведнъж Иван Иванович извика и замря: сторило му се бе, че вижда мъртвец, но скоро се съвзе, като видя, че това беше гъсок, който провираше към него шията си. Иван Иванович плю от негодувание и пак продължи работата си. И вторият стълб бе прорязан: сградата се залюля. Сърцето на Иван Иванович почна тъй страшно да тупти, когато се залови за

третия, че на няколко пъти прекъсваше работата си. Повече от половината беше вече прорязана, когато изведнъж неустойчивата сграда се залюля силно... Иван Иванович едва успя да скочи и тя рухна с трясък. Той и се хвърли на тревата, без да има дори смелост да грабне триона, в страшна уплаха се завтече вкъщи и се хвърли на кревата, без да има дори смелост да погледне през прозореца последиците от страшното си дело. Струваше му се, че целият двор на Иван Никифорович се е събрал: старата жена, Иван Никифорович, момчето в безкрайния сюртук — всички с тояги в ръце, предвождани от Агафия Федосеевна, бяха тръгнали да събарят и да громят къщата му.

Целият ден след това Иван Иванович прекара като в треска. Все му се струваше, че омразният съсед, за да си отмъсти, най-малко ще подпали къщата му. И затова даде нареждане на Гапка всяка минута да преглежда навред, не е ли сложена някъде суха слама. Най-последно, за да изпревари Иван Никифорович, се реши начаса да подаде срещу него тѣжба в миргородския околийски съд. В какво се състоеше тя, това може да се узнае от следната глава.

ГЛАВА IV

ЗА ОНОВА, КОЕТО СЕ СЛУЧИ В КАНЦЕЛАРИЯТА НА МИРГОРОДСКИЯ ОКОЛИЙСКИ СЪД

Чудесен град е Миргород! Какви ли сгради няма в него! И със сламен, и с тръстиков, дори с дървен покрив; надясно улица, наляво улица, навсякъде — прекрасни плетища, по тях се вие хмел, набучени са гърнета, зад тях слънчогледът показва своята слънцевидна глава, аленее се мак, мяркат се дебели тикви... Разкош! Плетищата винаги са окичени с неща, които ги правят още по-живописни: метната фуста или риза, или шалвари. В Миргород няма нито кражба, нито мошеничество и затова всеки простира във каквото му хрумне. Ако се приближите към площада, навярно за известно време ще се спрете да се полюбувате на гледката: там има една локва, необикновена локва. Единствена, каквато ви се е случвало да видите! Заема почти целия площад. Прекрасна локва! Къщите и къщичките, които отдалеч могат да бъдат взети за копи сено, са я заобиколили и се чудят на красотата ѝ. Но според мен няма по-хубаво здание от околийското съдилище. Дъбово ли е то, или брезово, не ме интересува, но то, уважаеми господа, има осем прозореца! Осем прозореца наредени, гледат право към площада и към онова водно пространство, за което вече споменах и което градоначалникът нарича езеро! Само съдилището е боядисано с гранитен цвят, всички останали къщи в Миргород са варосани. Целият му покрив е дървен и дори щеше да бъде боядисан с червена боя, ако приготвеното за това дървено масло не беше изядено от канцеларските чиновници, подправяно с лук — което се случи сякаш нарочно през постите — и покривът си остана небоядисан. На площада излиза входната площадка, по която често тичат кокошки, защото там почти винаги е пръснат булгур или нещо за ядене, впрочем не нарочно, а само поради нехайството на просителите. Зданието е

разделено на две половини: в едната е *канцеларията*, а другата е *арестът*. В оная половина, дето е канцеларията, има две чисти варосани стаи: едната, предната, за просители; а в другата — маса, украсена с мастилени петна. Върху нея зеркало^[1], четири дъбови стола с високи облегалки, до стените сандъци, обковани с желязо, в които се пазеха купищата околийски интриги. Върху един от тия сандъци имаше тогава ботуш, лъснат с вакса. Канцеларската работа беше почнала още от сутринта. Съдията — доста пълен човек, макар и малко по-слаб от Иван Никифорович, с добродушно лице, омазнен халат, с лула и чаша чай — говореше с писаря си. Устните на съдията се намираха под самия му нос и затова носът можеше да смърка от горната устна, колкото му се щеше. Тая устна му служеше наместо табакера, защото енфието, адресирано за носа, почти винаги се посипваше по нея. И тъй, съдията разговаряше с писаря. Една боса слугиня държеше отстрана поднос с чаши.

На края на масата секретарят четеше решението по едно дело, но с такъв еднообразен и тъжен тон, че самият подсъдим би заспал, ако го слушаше. Съдията, не ще съмнение, би направил това пръв, ако не бе влязъл в занимателен разговор.

— Нарочно се мъчех да разбера — каза съдията, като сърбаше чая от изстиналата вече чаша — как става така, че те пеят хубаво. Аз преди около две години имах един много хубав дрозд. И какво мислиш? Изведнъж съвсем се повреди. Почна да пее Бог знае що. Всеки ден ставаше все по-лошо и по-лошо, взе да фъфли, да хърка, просто да го изхвърлиш! А пък причината била съвсем глупава! Ето от какво става това нещо: под гърлото се образува пъпчица, по-малка от грахово зърно. Тая пъпчица трябва само да се прободете с игла. Захар Прокофевич ме научи на това и именно, ако искате, ще ви разкажа по какъв начин: пристигам аз при него...

— Ще заповядате ли, Демян Демянович, да чета друго? — прекъсна го секретарят, който от няколко минути беше свършил четенето.

— Нима го прочетохте вече? Я гледай колко бързо! Аз нищо не чух от него! Къде е то? Дайте го тук да го подпиша. Какво имате друго?

— Делото на казака Букитка за крадената крава.

— Добре! Четете! И тъй, пристигам аз при него... Мога дори да ви разкажа подробно как ме нагости. Към водката имаше пушена риба, необикновена! Да, не като нашата пушена риба, с каквата — тук съдията цъкна с език и се усмихна, а носът му смръкна от постоянната си табакера — каквата ни гощава нашата миргородска бакалница. Селъодка не ядох, защото нали знаете, от нея имам киселини. Но от хайвера опитах, отличен хайвер! Няма що да се каже, отличен! После пийнах прасковена ракия, накисната с червен кантарион. Имаше и шафранена ракия, но нали знаете, аз шафранена не пия. То, виждате ли, е много хубаво: отначало, както се казва, да раздразниш апетита, а после вече да завършиш... А! Къде се губите... — извика изведнъж съдията, като видя влизащия Иван Иванович!

— Помози Бог! Здраве желая! — продума Иван Иванович, като се поклони на всички страни с присъщата само нему учтивост.

Боже мой, как знаеше той да обайва всички с държането си! Такава изтънченост никъде не съм виждал. Той самият много добре знаеше достойнството си и затова гледаше на всеобщата почит като на нещо, което му се дължи. Съдията сам подаде стол на Иван Иванович, носът му смръкна от горната устна всичкото енфие, което у него винаги биваше белег на голямо удоволствие.

— С какво ще запоядате да ви почерпя, Иван Иванович? — попита той. — Не обичате ли чашка чай?

— Не, много благодаря — отговори Иван Иванович, поклони се и седна.

— Направете ми удоволствието, една чашчица — повтори съдията.

— Не, благодаря. Много съм доволен от гостоприемството ви! — отговори Иван Иванович, поклони се и седна.

— Една чашка — повтори съдията.

— Не, не се тревожете, Демян Демянович! — и Иван Иванович се поклони и седна.

— Чашчица?

— Щом толкова настоявате, може една чашчица — продума Иван Иванович и протегна ръка към подноса.

Господи Боже! Каква бездна от изтънченост може да има човек! Не може да се опише какво приятно впечатление правят такива постъпки.

— Ще обичате ли още една чашка?

— Покорно благодаря — отговори Иван Иванович, като сложи върху подноса чашката с дъното нагоре^[2] и се поклони.

— Моля ви се, Иван Иванович!

— Не мога. Много ви благодаря — и Иван Иванович се поклони и седна.

— Иван Иванович! Бъдете ми приятел, една чашчица.

— Не, извънредно много ви благодаря за черпнята — като каза това, Иван Иванович се поклони и седна.

— Само една чашчица! Една чашчица!

Иван Иванович протегна ръка към подноса и взе чашката.

Тю, дявол да го вземе! Къде можеш да срещнеш такъв човек, който да запази така достойнството си!

— Аз, Демян Демянович — каза Иван Иванович, като изпи последната глътка, — съм дошъл при вас по важна работа: подавам тъжба! — и Иван Иванович сложи чашата и извади от джоба си изписан лист гербова хартия. — Тъжба срещу врага ми, срещу заклетия ми враг.

— Срещу кого това?

— Срещу Иван Никифорович Довгочхун.

При тия думи съдията едва не падна от стола си.

— Какво говорите! — продума той и плесна с ръце — Иван Иванович! Вие ли сте това!

— Сами виждате, че съм аз.

— Господ да ви е на помощ, и всички светии! Как! Вие, Иван Иванович, сте станали неприятел на Иван Никифорович! Вашите уста ли казват това? Повторете го пак! Да не би да се е скрил някой зад вас и да говори вместо вас?

— Че какво невероятно има в това? Аз не мога да го гледам, той ми нанесе смъртно оскърбление, оскърби честта ми.

— Просвета троице! Че как сега да уверя майка си! А пък тя, старата, всеки ден, щом се скараме със сестра ми, казва: вие, дечица, живеете помежду си като кучета. Поне да бяхте взели пример от Иван Иванович и Иван Никифорович. Ето това са приятели, същински приятели! Това се казват приятели! Това са достойни хора! На ти сега приятели! Разправете за какво сте се скарали? Как?

— Това е нещо деликатно, Демян Демянович! С думи не може да се разкаже. Заповядайте по-добре да се прочете тъжбата. Ето вземете, от тая страна. Тук е по-прилично.

— Прочетете, Тарас Тихонович! — каза съдията, като се обърна към секретаря.

Тарас Тихонович взе тъжбата и като се осекна по такъв начин, по какъвто се секнат всички секретари на околийските съдилища, с два пръста, почна да чете:

Прошение от миргородския дворянин и помещик Иван Иванович, син на Перерепенко; а за съдържанието ѝ следват пунктове:

„1. Познатият на целия град дворянин Иван Никифорович Довгочхун с богопротивните си законопрестъпни деяния, които докарват до омерзение и надминават всяка мярка, през настоящата 1810 година, юли, 7-ми ден, ми причини смъртна обида, отнасяща се както лично до честта ми, така също и за унижение и конфузия на чина ми и името ми. Казаният дворянин, и сам при това с гнусна външност, има характер свадлив и е преизпълнен с разни видове богохулства и ругателни думи!“

Тук секретарят се спря малко, за да се осекне отново, а съдията с благоговение събра ръце и само мислено си казваше: „Какво леко перо! Господи Боже! Как пише той човек!“

Иван Иванович помоли да четат по-нататък и Тарас Тихонович продължи:

Казаният дворянин, Иван Никифорович, син на Довгочхун, когато отидох при него с приятелски предложения, ме нарече публично с оскърбително и позорно за честта ми име, а именно гъсок, когато цялата Миргородска община знае, че никога съвсем не съм бил наричан с името на това гнусно животно и занаят нямам намерение да се наричам. А за доказателство на дворянския ми произход служи това, че в метрическата книга, намираща се в църквата Три светители, е записан както денят на моето раждане, така равномерно и възприетото от мен кръщение. А гъсокът, както е известно на всеки що-годе вещ в науките, не може да бъде записан в метрическата книга, защото гъсокът е не човек, а птица, което е достоверно известно на всеки, даже и на оня, който не е учил в семинария. Но поменатият злокачествен дворянин, бидейки за всичко това известен, ме обруга с

тая гнусна дума не за нещо друго, а за да ми нанесе смъртна за моя чин и звание обида.

2. Същият тоя най-неблагопристоен и неприличен дворянин посегна при това върху моята семейна собственост, получена от родителя ми, който имаше духовно звание, блаженопочившия Иван Онисиев, син на Перерепенко, с това, че противно на всякакви закони пренесе съвсем срещу моята входна площадка гъсарника, което бе направено не с друго някое намерение, а за да се засили нанесеното ми оскърбление; защото поменатият гъсарник беше дотогава на добро място и беше още доста здрав. Но омерзителното намерение на гореспоменатия дворянин се състоеше само в това, да ме направи свидетел на неприлични произшествия, защото е известно, че всеки човек няма да отиде за прилична работа в курника, още по-малко в гъсарника. При това противозаконно действие двете предни подпори заграбиха от моята собствена земя, получена от мен още приживе от родителя ми, блаженопочившия Иван Онисиев, син на Перерепенко, която земя започва от хамбара и отива по права линия до самото онова място, дето жените мият гърнетата.

3. Гореописаният дворянин, на когото самото име и фамилия внушава всякакво омерзение, храни в душата си злонамереност да ме подпали в собствения ми дом. Несъмнените белези за което личат от следното: 1) Казаният злокачествен дворянин започна често да излиза от стаите си, което по-рано никога не вършеше поради мързела си и гнусното затлъстяване на тялото си; 2) В слугинската му стая, долепена към самия стобор, който огражда моята собствена, получена от покойния ми родител, блаженопочившия Иван Онисиев, син на Перерепенко, земя, всекидневно и необикновено продължително свети, което е вече явно доказателство за казаното, защото досега поради алчното му скъперничество винаги не само лоената свещ, но дори и газеничето биваха угасвани.

И ето защо аз моля поменатият дворянин Иван Никифорович, син на Довгочхун, като виновен в подпалвачество, в оскърбление на моя чин, име и фамилия и в грабителско присвояване на собственост, а най-вече в подлост и осъдително прибавяне на названието гъсок към моето фамилно име, да бъде осъден на глоба, заплащане на вреди и загуби и самият той като нарушител да се окове във вериги и окован да се изпрати в градската тъмница и по тая моя тъжба решението да се

вземе незабавно и безусловно. Писал и съчинил дворянинът, миргородският помещик Иван Иванов, син на Перерепенко.

След прочитането на прощението съдията се доближи до Иван Иванович, улови го за копчето и почна да му говори почти по следния начин: „Какво вършите, Иван Иванович? Бойте се от Бога! Захвърлете тъжбата, нека пропадне! Дявол да го вземе! Вземете по-добре Иван Никифорович за ръка, целунете се и купете сантуринско или никополско или просто направете пунш и ме викнете! Ще си пийнем заедно и всичко ще забравим!“

— Не, Демян Демянович! Работата не е такава — каза Иван Иванович с важност, която винаги толкова му отиваше. — Работата не е такава, че да може да се реши с полюбовна спогодба. Прощавайте, прощавайте и вие, господа! — продължи той все тъй важно, като се обърна към всички. — Надявам се, че моята тъжба ще има надлежното действие — и излезе, като остави в изненада цялата канцелария.

Съдията седеше, без дума да продума. Секретарят смъркаше енфие, писарите обърнаха счупеното шише, което служеше вместо мастилница, и сам съдията в своята разсеяност размазваше с пръст по масата мастилената локва.

— Какво ще кажете на това, Дорофей Трофимович? — каза съдията, като се обърна след известно мълчание към писаря.

— Нищо няма да кажа — отговори писарят.

— Какви работи стават! — продължи съдията.

Едва изрече той това, вратата изпраця и предната половина на Иван Никифорович се стовари в канцеларията. Останалата още стоеше в коридора. Появата на Иван Никифорович, и при това в съдилището, се стори тъй необикновена, че съдията извика, секретарят прекъсна четенето си. Един писар в шаечно подобие на полуфрак взе в устни перото, друг глътна една муха. Дори инвалидът, изпълняващ длъжността разсилен и пазач, който дотогава стоеше до вратата и се почесваше под мръсната си рубашка с нашивки на рамото, дори и тоя инвалид зина и настъпи някого по крака.

— Какво ви носи насам! Защо, за какво? Как сте със здравето, Иван Никифорович?

Но Иван Никифорович беше ни жив, ни умрял, защото се бе заклешил във вратата и не можеше да мръдне нито напред, нито назад.

Напразно съдията викаше към коридора, дано някой от намиращите се там да изтика Иван Никифорович в канцеларията. В коридора се намираще само една бабичка-просителка, която въпреки всички усилия на костеливите си ръце нищо не можа да направи. Тогава един от канцеларистите — с дебели устни, с широки рамене, с месест нос, с очи, гледащи накриво и пияно, с изподрани лакти — се приближи към предната половина на Иван Никифорович, кръстоса двете му ръце като на дете и смигна на стария инвалид, който опря коляно в корема на Иван Никифорович, и въпреки жалните му пъшкания той бе изтласкан в коридора. Тогава махнаха резетата и отвориха другата половина на вратата, при което канцеларският чиновник и неговият помощник инвалидът в задружните си усилия разпространиха с дишането на устата си такава силна миризма, че канцеларията за някое време се превърна на кръчма.

— Не ви ли нараниха, Иван Никифорович? Аз ще кажа на майка си, тя ще ви прати лекарство, с което само ще си натъркате кръста и гърба и всичко ще мине.

Но Иван Никифорович се строполи на един стол и освен продължителни охкания нищо не можа да издума. Най-после със слаб, едва чуван от умора глас продума: „Не обичате ли?“ И като извади от джоба си кесията, добави: „Вземете, услужете си!“

— Много ми е драго да ви видя — отговори съдията, — но все не мога да си представя какво ви е накарало да предприемете този труд и да ни направите такава приятна изненада.

— С молба... — това само можа да продума Иван Никифорович.

— С молба? С каква молба?

— С тъжба... — тук задухата предизвика дълга пауза: — С тъжба срещу мошеника... Иван Иванович Перерепенко.

— Господи, вие ли! Такива редки приятели! Тъжба срещу такъв добродетелен човек!...

— Той е самият сатана! — продума отсечено Иван Никифорович. Съдията се прекръсти.

— Вземете прощението, прочетете го.

— Няма що, прочетете го, Тарас Тихонович — каза съдията, обръщайки се с недоволен вид към секретаря и носът му, без да ще, смръкна от горната устна, което по-рано правеше само от голямо удоволствие.

Това своеволие на носа причини на съдията още по-голям яд. Той извади кърпичката си и измете от горната устна всичкото енфие, за да накаже неговата дързост.

Секретарят, след като направи обикновеното си встъпление, което правеше винаги, преди да почне да чете, тоест без помощта на носна кърпа, почна по следния начин:

Миргородският дворянин Иван Никифорович, син на Довгочхун, умолява, а за какво, следват точките:

1. Поради омразната си злоба и явно недоброжелателство наричащият се дворянин Иван Иванович, син на Перерепенко, ми прави всякакви пакости, вреди и други ехидненски и докарващи в ужас постъпки и вчера по пладне като разбойник и крадец, с брадви, триони, длета и други шлосерски оръдия се е вмъкнал в моя двор и в намиращия се там мой собствен гъсарник. Собственоръчно и по позорен начин го насякъл. За което от своя страна аз не съм давал никакви причини за такава противозаконна и разбойническа постъпка.

2. Казаният дворянин Перерепенко замисля посегателство върху самия ми живот и като пазеше до 7 число миналия месец в тайна това си намерение, дойде при мене и почна по приятелски и хитър начин да ме моли да му дам пушката, която се намираще в моята стая, и ми предлагаше за нея с присъщото му скъперничество много негодни вещи, като например една кафява свиня и две крини овес. Но предугаждайки още тогава престъпното му намерение, аз по всякакъв начин гледах да го отклоня от същото, но поменатият мошеник и подлец Иван Иванов, син на Перерепенко, ме изруга по селяшки начин и оттогава храни към мен непримирима вражда. При това същият често споменаван бесен дворянин и разбойник Иван Иванович, син на Перерепенко, е и от твърде срамен произход: неговата сестра беше позната на целия свят уличница и избяга със стрелковата рота, която квартируваше преди пет години в Миргород, а мъжа си тя записа в селското съсловие. Баща му и майка му също бяха извънредно беззаконни хора и двамата бяха невъобразими пияници. А споменатият дворянин и разбойник Перерепенко със скотоподобните си и достойни за порицание постъпки надмина всичките си роднини и под вид на благочестие върши най-съблазнителни дела. Не спазва постите, защото в навечерието на коледните пости тоя богоотстъпник купи овен и на

другия ден заповяда на своята беззаконна слугиня Гапка да го заколи, като одумваше, че уж тъкмо по това време му трябвало лой за кандила и свещи.

Поради което моля казаният дворянин да бъде окован във вериги като разбойник, светотатец, мошеник, вече уличен в кражба и грабителство, и да бъде пратен в тъмница или в държавния затвор и там вече по усмотрение, след като бъде лишен от чинове и дворянство, да бъде набит с тояга и в случай на необходимост заточен в Сибир на каторга, да му се заповяда да плати вреди и загуби и по тая моя тъжба да се вземе решение. На тая тъжба се подписва миргородският дворянин Иван Никифорович, син на Довгочхун.

Щом секретарят свърши четенето, Иван Никифорович взе калпака си и се поклони с намерение да си ходи.

— Че къде отивате, Иван Никифорович — каза подире му съдията. — Постояйте малко! Пийте чай! Оришко! Какво стоиш, глупаво момиче, и си намигаш с писарите! Върви донеси чай!

Но Иван Никифорович, уплашен, че се е отдалечил толкова много от къщата си и е издържал такава опасна карантина, успя вече да се измъкне през вратата и продума: „Не се тревожете, аз на драго сърце...“ И затвори зад себе си вратата, като остави смаяна цялата канцелария.

Нямаше какво да се прави. Двете прошения бяха приети и работата щеше да вземе доста сериозен характер, но едно непредвидено обстоятелство я направи още по-интересна. Когато съдията излезе от канцеларията, придружен от писаря и секретаря, а останалите чиновници нареждаха в един чувал донесените от просителите кокошки, яйца, порязници, баници, бял хляб и други работи, една кафява свиня се втурна в стаята и за изненада на присъстващите не грабна баницата или коричка хляб, а прощението на Иван Никифорович, което бе сложено на края на масата с увиснали надолу листа. Като грабна хартията, кафявата свиня избяга тъй бързо, че нито един от канцеларските чиновници не можа да я стигне въпреки изпратените по нея линейки и мастилници.

Това извънредно произшествие предизвика страшна суматоха, защото от тъжбата не бе направен още препис дори. Съдията, неговият секретар и писарят дълго обсъждаха това нечувано обстоятелство; най-

после бе решено да напишат по този въпрос донесение до градоначалника, тъй като следствието по тази работа се паднаше повече на гражданската полиция. Донесението под № 389 бе пратено още същия ден и по този повод произлезе едно доста любопитно обяснение, за което читателите могат да научат от следващата глава.

[1] *Зерцало* — триъгълна призма с двуглав орел, по стените на която са залепени текстовете на указите на Петър I за държавните учреждения. ↑

[2] Знак, че не му се пие повече. ↑

ГЛАВА V

В КОЯТО СЕ ИЗЛАГА СЪВЕЩАНИЕТО НА ДВЕТЕ ПОЧЕТНИ В МИРГОРОД ОСОБИ

Иван Иванович тъкмо се бе справил с домашната си работа и бе излязъл, както обикновено, да полежи под навеса, когато за неопикуема своя изненада видя, че на вратнята нещо се червенеет. Това бе червеният градоначалнически маншет, който също така, както и яката, беше добил политура и по краищата се превръщаше в лакирана кожа. Иван Иванович си помисли: „Не е лошо, че Пьотр Фьодорович е дошъл да поприказваме“, но много се изненада, като видя, че градоначалникът върви извънредно бързо и размахва ръце, което обикновено му се случваше съвсем рядко. Върху мундира на градоначалника бяха пришити осем копчета, деветото — както се бе откъснало през време на процесията при осветяването на храма преди две години — и досега десетниците не могат да го намерят, макар че градоначалникът при всекидневните рапорти, които му правят кварталните надзиратели, винаги пита дали е намерено копчето. Тия осем копчета бяха пришити по оня начин, по който жените садят боб: едно надясно, друго наляво. Левият му крак беше прострелян през последната война и затова градоначалникът накуцваше и го отхвърляше настрани толкоз далеч, че унищожаваше почти целия труд на десния крак. Колкото по-бързо действаше градоначалникът със своята пехота, толкова по-бавно напредваше тя. И затова, докато той стигна до навеса, Иван Иванович имаше доста време да се губи в догадки, защо градоначалникът размахва тъй бързо ръце. Това го заинтересува особено, защото работата изглеждаше необикновено важна, защото градоначалникът беше дори с новата си шпага. „Здравейте, Пьотр Фьодорович!“ — извика Иван Иванович, който, както се каза вече, беше твърде любопитен и никак не можеше да сдържи нетърпението си, като гледаше как градоначалникът атакува стъпалата на входната площадка, но все още не вдига очи нагоре и се

кара с пехотата си, която по никакъв начин не може от един път да се изкачи на стъпалото.

— Добър ден желая на любезния си приятел и благодетел Иван Иванович! — отговори градоначалникът.

— Заповядайте, седнете. Вие, както виждам, сте се изморили, защото раненият крак ви пречи...

— Моят крак! — извика градоначалникът, като хвърли към Иван Иванович един от ония погледи, каквито великанът хвърля към пигмея, ученият педант към учителя по танци. При това той протегна крака си и тупна с него по пода. Ала тая храброст му струва скъпо, защото целият му корпус залитна и носът му клъвна перилата; но мъдрият пазител на реда, за да не се издаде, веднага се съвзе и бръкна в джоба си, сякаш за да извади табакерата си. — Ще доложя на всички за себе си, любезни приятелю и благодетелю Иван Иванович, че в своя живот съм правил не само такива походи. Да, сериозно, правил съм. Например през кампанията в 1807 година... Ах, ще ви разправа по какъв начин се прехвърлих през стобора, за да отида при една хубавичка немкиня! — при това градоначалникът зажумя с едното око и дяволски хитро се усмихна.

— Ами къде сте ходили днес? — попита Иван Иванович, който искаше да прекъсне градоначалника и да го насочи по-скоро към причината на посещението му. Много му се искаше да попита какво смята да му съобщи градоначалникът, но тънкото познаване на висшето общество му показваше цялото неприличие на такъв въпрос и Иван Иванович трябваше да се сдържи и да чака разгадката, а сърцето му в това време биеше с необикновена сила.

— Позволете да ви разкажа де съм бил — отговори градоначалникът. — Преди всичко нека ви доложя, че днес времето е отлично...

При последните думи Иван Иванович едва ли не умря.

— Но позволете — продължи градоначалникът, — дошъл съм днес при вас по една твърде важна работа.

Сега лицето на градоначалника и осанката му добиха същия загрижен вид, с който той превземаше с пристъп входната площадка. Иван Иванович се съживи и затрепера като в треска, без да се забави по навик да зададе въпроса:

— Че каква е тая важна работа? Нима е важна?

— Ето, благоволете да видите. Преди всичко ще се осмеля да ви доложя, любезни приятелю и благодетелю Иван Иванович, че вие... от моя страна, аз, благоволете да видите, нищо не искам, но предписанията на правителството, предписанията на правителството налагат това: вие сте нарушили реда на благоприличието!

— Какво говорите, Пьотр Фьодорович? Нищо не разбирам.

— Моля ви се, Иван Иванович! Как тъй нищо не разбирате? Вашето собствено животно е отмъкнало един твърде важен държавен документ, а вие казвате след това, че нищо не разбирате!

— Какво животно?

— С ваше позволение казано, собствената ви кафява свиня.

— Ами аз какво съм виновен? Защо пазачът на съда отваря вратата?

— Но, Иван Иванович, ваше собствено животно, значи вие сте виновен.

— Много ви благодаря, задето ме сравнявате със свиня.

— Виж, такова нещо не съм казал, Иван Иванович! Бога ми, не съм казал! Благоволете да разсъдите по чиста съвест самичък. Вие, не ще съмнение, знаете, че съгласно съображенията на началството забранено е на нечистите животни да се разхождат из града, а още повече из главните градски улици. Съгласете се сам, че това е нещо забранено.

— Бог знае какво говорите! Голяма работа, че свинята излязла на улицата!

— Позволете да ви доложя, позволете, позволете, Иван Иванович, това е съвсем невъзможно. Няма що да се прави! Началството иска — ние трябва да се подчиняваме. Не отричам, понякога излизат на улицата кокошки и гъски, забележете: кокошки и гъски, но свине и пръчове още миналата година съм предписал да не се пускат на публичните площади. Кое то предписание още тогава заповядах да се прочете на глас в събранието пред целия народ.

— Не, Пьотр Фьодорович, в тая работа не виждам нищо друго, освен това че по всякакъв начин гледате да ме оскърбявате.

— Виж, тъкмо това не можете да кажете, любезни приятелю и благодетелю, че съм бил гледал да ви оскърбявам. Спомнете си сам: аз не ви казах нито дума миналата година, когато издигнахте покрива си с цял аршин по-високо от установената мярка. Напротив, престорих се,

че съвсем не съм го забелязал. Повярвайте, любезни приятелю, и сега съвсем, тъй да се рече... но моят дълг, с една дума службата налага да следя за чистотата. Помислете сам, когато изведнъж на главната улица...

— Хубави са вашите главни улици! Там всяка жена може да изхвърли онова, което не ѝ трябва.

— Позволете да ви доложа, Иван Иванович, че вие сам ме оскърбявате! Наистина това се случва понякога, но повече пъти само край стобора, сайвантите или килерите, но на главната улица, на площада да се изтърси една прасна свиня, то е такова нещо...

— Че какво от това, Пьотр Фьодорович! Нали свинята е Божие създание.

— Съгласен съм! Цял свят знае, че вие сте човек учен, познавате науките и разни други предмети. Разбира се, аз не съм се обучавал на никакви науки: на скорописно писмо почнах да се уча на трийсетата година от живота си. Защото аз, както ви е известно, съм се издигнал от редник.

— Хм! — каза Иван Иванович.

— Да — продължи градоначалникът: — в 1801 година се намирах в 42-и стрелкови полк в 4-а рота като поручик. Ротен командир ни беше, ако знаете, капитан Еремеев — при това градоначалникът пхна пръстите си в табакерата, която Иван Иванович държеше отворена, и мачкаше енфието.

Иван Иванович отговори:

— Хм!

— Но мой дълг е — продължи градоначалникът — да се подчинявам на исканията на правителството. Знаете ли, Иван Иванович, че оня, който открадне от съда държавен документ, се подвежда като за всяко друго престъпление под углавна отговорност.

— Толкова добре зная, че ако искате, ще науча и вас. Така се казва за хората, ако вие например бяхте откраднал някой документ, но свинята е животно, Божие създание!

— Всичко това е така, но законът казва: виновният в открадане... моля ви да се вслушате внимателно: виновният! Тук не се споменава нито родът, нито полът, нито званието, значи и животното може да бъде виновно. Ваша воля, но животното преди произнасянето

на присъдата за наказание трябва да бъде представено в полицията като нарушител на реда.

— Не, Пьотр Фьодорович! — възрази хладнокръвно Иван Иванович. — Това няма да го бъде!

— Както обичате, само че аз трябва да изпълнявам предписанията на началството.

— Защо ме плашите? Нима искате да изпратите безръкия войник да я вземе? Аз ще заповядам на слугинята да го изгони с ръжена. Ще му счупят и другата ръка.

— Не смея да се препирам с вас. В такъв случай, щом не искате да я представите в полицията, използвайте я, както обичате. Заколете я, когато желаете, за Коледа, и направете от нея пушено или така я изяжте. Само бих ви помолил, ако направите наденички, пратете ми малко от ония, които вашата Гапка тъй изкусно прави от свинска кръв и сланина. Моята Аграфена Трофимовна много ги обича.

— Малко наденички, разбира се, ще ви пратя.

— Много ще ви бъда благодарен, любезни приятелю и благодетелю. Сега позволете ми да ви кажа още една дума: натоварен съм както от съдията, така и от всички наши познати, тъй да се рече, да ви сдобря с вашия приятел Иван Никифорович.

— Как! С тоя невежа! Да се сдобря с тоя грубиян! Никога! Това няма да го бъде! — Иван Иванович беше в извънредно решително състояние.

— Както обичате — отговори градоначалникът, като почерпи двете си ноздри с енфие. — Аз сам не смея да ви съветвам, но позволете да ви доложя, ето на, вие сега сте скарани, а като се сдобрите...

Но Иван Иванович почна да говори за лов на пъдпъдъци, което обикновено ставаше, когато искаше да промени разговора.

И тъй градоначалникът трябваше да си отиде, без да постигне някакъв успех.

ГЛАВА VI

ОТ КОЯТО ЧИТАТЕЛЯТ МОЖЕ ДА НАУЧИ ВСИЧКО ОНОВА, КОЕТО ТЯ СЪДЪРЖА

Колкото и да се мъчеха в съда да скрият работата, още на другия ден целият Миргород научи, че свинята на Иван Иванович откъснала тъжбата на Иван Никифорович. Самият градоначалник пръв бе слисан и издаде работата. Когато на Иван Никифорович съобщиха за станалото, той нищо не рече, а само попита: не беше ли кафявата?

Но Агафия Федосеевна, която беше свидетел на това нещо, почна пак да додява на Иван Никифорович:

— Какво правиш, Иван Никифорович? Хората ще ти се смеят като на глупак, ако не предприемеш нещо! Какъв дворянин ще бъдеш след това! Ти ще бъдеш по-долен от жената, дето продава сладкишите, които толкова обичаш — и го предума, проклетницата!

Намери отнякъде едно човече на средна възраст, мургаво, с петна по цялото лице, в тъмносин сюртук с кръпки на лактите, същинска канцеларска мастилница! Мажеше ботушите си с катран, носеше по три пера зад ухото и вързано с връвчица за копчето шишенце вместо мастилница; изяждаше наведнъж девет баници, а десетата слагаше в джоба си и запълваше един лист гербова хартия с толкова всевъзможни доноси, че никой читател не можеше да ги прочете докрай, без да прекъсва четенето от кашлица и кихане. Това дребно подобие на човек се рови, дрема над книгите, писа и най-последна следната молба:

ДО МИРГОРОДСКИЯ ОКОЛИЙСКИ СЪД ОТ ДВОРЯНИНА ИВАН НИКИФОРОВИЧ, СИН
НА ДОВГОЧХУН.

Вследствие на онова прошение, подадено от мен, Иван Никифорович, син на Довгочхун, което следваше да бъде разгледано съвкупно с онова на дворянина Иван

Иванов, син на Перерепенко, за което и самото околийско миргородско съдилище съдействаха да бъде потулено. И същото онова нахално своеволие на кафявата свиня, бидейки пазено в тайна и вече дочуто от странични хора. Понеже казаното допускане и потуляне като злоумишлено подлежи неотклонно на съда; защото казаната свиня е животно глупаво и толкова повече способно към кражба на хартия. От което очевидно следва, че често споменаваната свиня бездруго е била подучена на това от самия противник, наричащ се дворянин, Иван Иванов, син на Перерепенко, вече уличен в разбойничество, покушение върху живота ми и светотатство. Но казаното миргородско съдилище с присъщото му лицеприятие е изявило тайното съгласие на своята особа, без каквото съгласие казаната свиня по никой начин не би могла да бъде допусната до задигане на прошениято: защото миргородското околийско съдилище е достатъчно снабдено откъм прислуга, за целта е достатъчно да се спомене само войникът, пребиваващ във всяко време в канцеларията, който, макар и да е само с едно око и да има малко повредена ръка, но за да изгони свинята и да удари с тояга, има твърде съразмерни способности. От което достоверно се вижда съучастието на казаното миргородско съдилище и безспорната подялба на чифутската от това печалба, извършена по взаимност. Същият горепоменат разбойник и дворянин Иван Иванов, син на Перерепенко, мошенически се укривал. Поради което аз, дворянинът Иван Никифорович, син на Довгочхун, довеждам на казаното околийско съдилище за надлежно всезнание, ако от поменатата кафява свиня или от споразумелия се с нея дворянин Перерепенко не бъде изискана означената молба и не се вземе по нея решение по справедливост и в моя полза, то аз, дворянинът Иван Никифорович, син на Довгочхун, смятам за това противозаконно потуляне от страна на казаното съдилище да подам жалба до Палатата с надлежно по реда си пренасяне на делото.

Дворянин от Миргородската околия Иван
Никифорович, син на Довгочун.

Тая молба има въздействие: съдията беше човек страхлив, каквито обикновено са всички добри хора. Той се обърна към секретаря. Но секретарят пусна през устните си едно басово „хм“ и показа на лицето си оня равнодушен и дяволски двусмислен израз, който взема само сатаната, когато вижда в нозете си тичащата към него жертва. Оставаше едно средство: да се сдобрят двамата приятели. Но как да се пристъпи към него, когато всички опити преди това бяха безуспешни? Решиха още веднъж да се опитат, но Иван Иванович направо заяви, че не иска и дори много се разсърди. Иван Никифорович вместо отговор се обърна гърбом и не продума нито дума. Тогава процесът тръгна с необикновена бързина, с която обикновено толкова се славят съдилищата. Тъжбата бе заведена, вписана, сложен ѝ беше номер, пришиха я, разписаха се в един и същ ден, и сложиха делото в шкафа, дето то лежа, лежа, лежа година, втора, трета. Множество годеници бяха успели да се омъжат, в Миргород пробиха нова улица, на съдията паднаха един кътник и два странични зъба, из двора на Иван Иванович тичаха повече дечурлига, отколкото по-рано: отде се бяха взели, един Бог знае! Иван Никифорович за урок на Иван Иванович построи нов гъсарник, макар и малко по-далеч от предишния, и съвсем се ограда от Иван Иванович, така че тия достойни хора почти никога не се виждаха един друг — и делото все още лежеше в най-добър ред в шкафа, който бе станал мраморен от мастилени петна.

През това време стана нещо извънредно важно за целия Миргород.

Градоначалникът даваше прием! Има ли четки и бои, за да изобразя разнообразието на приема и великолепно пиршество! Вземете един часовник, отворете го и погледнете какво става там: страшна суматоха, нали. Представете си сега, че почти толкова, ако не и повече колела имаше сред двора на градоначалника. Какви ли брички и коли нямаше там! Една с широка задница и тясна предница; друга — с тясна задница и широка предница. Една беше и бричка, и талига едновременно, друга — нито бричка, нито талига, някоя приличаше на

огромна копа сено или на дебела търговка, друга на разчорлен евреин или на скелет, ненапълно още освободен от кожата си, една в профил приличаше съвсем на лула с чибук: друга на нищо не приличаше и представляваше някакво чудновато същество, съвсем грозно и извънредно фантастично. Измежду тоя хаос от колела и капри се издигаше подобие на карета със стаен прозорец, кръстосан с дебели рамки. Кочияшите в сиви чекмени, свитки и сиви селски дрехи, с агнешки калпаци и разнокалибрени фуражки, с лули в ръце, разхождаха из двора разпрегнати коне. Какъв прием даваше градоначалникът! Позвовете да изброя всички, които бяха там: Тарас Тарасович, Евпл Акинфович, Евтихий Евтихиевич, Иван Иванович, не оня Иван Иванович, а друг, Сава Гаврилович, нашият Иван Иванович, Елефтерий Елефтериевич, Макар Назаревич, Фома Григориевич... Не мога повече! Нямам сили! Ръката ми се изморява да пиша! А колко дами имаше! Мургави и белолики, дълги и късички, дебели като Иван Никифорович и такива тънки, че сякаш човек можеше да ги скрие в ножницата на градоначалниковата шпага! Колко рокли! Червени, жълти, кафяви, зелени, сини, нови, обърнати, прекроени, кърпи, панделки, чанти! Прощавайте, бедни очи! За нищо няма да ви бива след тая гледка. А каква дълга маса бе сложена! А как се разприказваха всички — какъв шум вдигнаха! Къде може да се мери с това мелницата със своите камъни, колела, назъбено колело, хавани! Не мога да ви кажа сигурно за какво говореха, но трябва да се предполага, че за много приятни и полезни работи, като например: за времето, за кучетата, за пшеницата, за шапчиците, за жребците. Най-после Иван Иванович, не оня Иван Иванович, а другият, който е с едно око, каза:

— Много ми е чудно, че дясното ми око (едноокият Иван Иванович винаги говореше за себе си иронично) не вижда Иван Никифорович, господин Довгочхун.

— Не искаше да дойде! — каза градоначалникът.

— Как така!

— Ето вече, слава Богу, две години, откак са се скарали помежду си, тоест Иван Иванович с Иван Никифорович, и където е единият, там другият за нищо на света няма да отиде!

— Какво думате! — и едноокият Иван Иванович погледна нагоре и събра ръцете си. — Значи сега, щом и хората с две очи не живеят в мир, как мога аз, едноокият, да живея в мир.

При тия думи всички гръмко се засмяха. Всички много обичаха едноокия Иван Иванович, задето пускаше шеги съвсем по днешен вкус; дори високият мършав човек с вълнен сюртук и с мушамичка на носа си, който дотогава седеше в ъгъла и нито веднъж не промени движението на лицето си — даже когато в носа му влезе, както летеше, муха, — същият тоя господин стана от мястото си и се приближи към тълпата, която бе заобиколила едноокия Иван Иванович.

— Слушайте — каза едноокият Иван Иванович, когато видя, че го беше заобиколило доста голямо общество. — Слушайте, вместо да се заглеждате в едното ми око, хайде да сдобрим двамата наши приятели! Сега Иван Иванович говори с жените и момичетата, да пратим скришом да повикат Иван Никифорович и да ги съберем заедно.

Всички единодушно приеха предложението на Иван Иванович и решиха веднага да пратят човек вкъщи при Иван Никифорович да го помоли на всяка цена да дойде на вечеря у градоначалника. Но важният въпрос: кому да се възложи това важно поръчение, постави всички в недоумение. Дълго се препираха кой е по-способен и по-изкусен по дипломатическата част, най-после всички единодушно решиха да възложат това на Антон Прокофевич Голопуз. Но по-преди трябва да запознаем донякъде читателя с това забележително лице. Антон Прокофевич беше съвсем добродетелен човек в пълното значение на тази дума: даде ли му някой от почетните хора в Миргород кърпа за шия или долни дрехи — той благодари, чукне ли го някой леко по носа, той и тогава благодари. Ако го питаха: Антон Прокофевич, защо сюртукът ви е кафяв, а ръкавите му яносини? — той винаги отговаряше: „А пък вие и такъв нямате! Почакайте, като се поизтърка малко, ще стане целият еднакъв!“ И наистина: яносиньото сукно от въздействието на слънцето бе почнало да става кафяво и сега напълно отговаряше на цвета на сюртука, но ето кое е чудното, Антон Прокофевич има навика да носи сукнени дрехи лятно време, а памучни зиме. Антон Прокофевич няма своя къща. По-рано имаше накрай града, но я продаде и с получените пари купи тройка дорести коне и малка бричка, с която обикаляше у помещиците да им гостува. Но тъй като конете искаха много грижи и при това трябваша пари за овес, Антон Прокофевич ги размени срещу една цигулка и една слугиня, като взе и прибавка — горница една банкнота от двайсет и пет рубли.

После Антон Прокофевич продаде цигулката, а слугинята смени за кожена кесия, извезана със злато. И сега той има такава кесия, каквато никой няма. Заради тая наслада не може вече да обикаля селата, а трябва да стои в града и да нощува в разни къщи, особено на ония дворяни, които изпитваха удоволствие да го чукат по носа. Антон Прокофевич обича да си хапне, играе добре на дурак и на мелничар; подчинението винаги е било негова стихия и затова взе калпака и бастуна и веднага тръгна. Но по пътя почна да разсъждава по какъв начин да накара Иван Никифорович да дойде на приема. Малко упоритият нрав на тоя все пак достоен човек правеше неговата мисия почти невъзможна. Пък и как наистина ще се реши да дойде, когато да стане дори от леглото му струваше голям труд? Но да речем, че ще стане, къде ще отиде, там, дето той без съмнение знае, че се намира непримиримият му враг? Колкото повече Антон Прокофевич обмисляше, толкова повече пречки виждаше. Денят беше задушен, слънцето пареше, пот като река течеше от него. Макар че го чукаха по носа, Антон Прокофевич беше доста хитър човек за много работи. Само в размяната не беше много щастлив, иначе знаеше кога трябва да се престори на глупав и понякога можеше да излезе съобразителен в такива обстоятелства и случаи, в които и умният рядко може да намери изход. Докато неговият съобразителен ум измисляше средство как да убеди Иван Никифорович и вече храбро вървеше срещу всичко, едно неочаквано обстоятелство го смути донякъде. Не е зле при това да се съобщи на читателя, че Антон Прокофевич имаше панталони с такова чудновато свойство, че когато ги обуваше, кучетата винаги го хапеха по прасците. И като че ли за беда този ден бе обул именно тези панталони. И затова тъкмо се бе отдал на размишления, когато страшен лай от всички страни порази слуха му. Антон Прокофевич нададе такъв вик — по-силно от него никой не умееше да вика, — че изтичаха не само познатата ни селянка и притежателят на преголемия сюртук, но дори и момчетата от двора на Иван Иванович се втурнаха към него. И макар кучетата да бяха успели да го ухапят само по единия крак, това все пак твърде намали неговата бодрост и той с някаква плахост пристъпи към входната площадка.

ГЛАВА VII И ПОСЛЕДНА

— А! Здравейте! Защо дразните кучетата? — каза Иван Никифорович, като съгледа Антон Прокофевич, защото с Антон Прокофевич никога не говореше другояче, освен шеговито.

— Да пукнат всичките! Кой ги дразни? — отговори Антон Прокофевич.

— Лъжете.

— Бога ми, не! Пьотр Фьодорович ви кани на обед.

— Хм!

— Бога ми! Тъй убедително молеше, че не мога да се изразя. Защо, казва, Иван Никифорович страни от мен като от неприятел. Никога не се отбива да поприказва или да поседи.

Иван Никифорович поглади брадичката си.

— Ако, казва, Иван Никифорович и сега не дойде, не зная какво да мисля: навярно има някакъв умисъл срещу мен! Бъдете добър, Антон Прокофевич, придумайте Иван Никифорович! Е, Иван Никифорович? Да отидем! Там се е събрала сега отлична компания!

Иван Никифорович почна да разглежда петела, който, застанал на площадката, дереше гърло с все сила.

— Да знаехте, Иван Никифорович — продължи усърдният депутат, — каква есетра, какъв пресен хайвер са пратили на Пьотр Фьодорович!

При тия думи Иван Никифорович обърна глава и почна внимателно да се вслушва. Това насърчи депутата.

— Да вървим по-скоро, там е и Фома Григоревич! Защо се бавите? — добави той, виждайки, че Иван Никифорович лежеше все в едно и също положение. — Е, ще вървим ли, или няма да вървим?

— Не искам.

Това не искам смая Антон Прокофевич. Той вече мислеше, че убедителните му думи бяха напълно склонили този иначе достоен човек, но вместо това чу решителното „не искам“.

— Че защо не искате? — попита той почти с яд, който се проявяваше у него извънредно рядко, дори и когато слагаха на главата му запалена хартия, с което обичаха да се забавляват съдията и градоначалникът.

Иван Никифорович смръкна енфие.

— Ваша воля, Иван Никифорович, но не зная какво ви спира?

— За какво да ида? — продума най-после Иван Никифорович. — Там ще бъде разбойникът! — така той обикновено наричаше Иван Иванович. — Боже праведни! А отдавна ли...

— Бога ми, няма да бъде там! Ето на, кълна се, че няма да бъде! Гръм да ме убие на това място! — отговори Антон Прокофевич, който беше готов да се кълне десет пъти в един час. — Хайде да вървим, Иван Никифорович!

— Лъжете, Антон Прокофевич, той е там!

— Бога ми, Бога ми, не е! Да не мръдна от това място, ако е там! Сам помислете какъв смисъл има да лъжа! Да ми изсъхнат ръцете и нозете!... Нима и сега не ми вярвате? Да пукна още тук пред вас! Да не видя, да не видят нито баща ми, нито майка ми царството небесно! Още ли не ми вярвате?

Иван Никифорович напълно се успокои от тия уверения и заповяда на своя камердинер в безкрайния сюртук да донесе шалварите и памучния му сюртук.

Смятам, че е съвсем излишно да описвам как Иван Никифорович си обу шалварите, как му намотаха кърпата на шията и му облякоха най-после казакина, който се цепна под левия ръкав. Достатъчно е да кажа, че през цялото това време той пазеше прилично спокойствие и не отговаряше нито дума на предложенията на Антон Прокофевич да смени нещо срещу турската му кесия.

През това време събранието с нетърпение чакаше решителната минута, когато ще се появи Иван Никифорович и ще се изпълни най-после всеобщото желание да се сдобрят помежду си тия достойни хора. Мнозина бяха почти уверени, че Иван Никифорович няма да дойде. Градоначалникът дори искаше да се обзаложи с едноокия Иван Иванович, че няма да дойде, но басът не стана само защото едноокият Иван Иванович искаше градоначалникът да заложил простреляния си крак, а сам той — единственото си око, от което градоначалникът много се докачи, а компанията скришом се смееше. Никой още не

сядаше на трапезата, макар че отдавна минаваше един часът, време, през което в Миргород дори в парадни случаи отдавна вече обядват.

Щом Антон Прокофевич се показа на вратата, всички веднага го обградиха. В отговор на всички въпроси Антон Прокофевич изкрещя една решителна дума: „Няма да дойде.“ Щом продума той това, и градушка от мъмрения, хули, а може би и чуквания с пръст щеше вече да се посипе върху главата му за несполуката на мисията, когато изведнъж вратата се отвори и влезе Иван Никифорович.

Ако се бяха показали самият сатана или някой мъртвец, те не биха предизвикали такова смайване у цялото общество, в каквото ги хвърли неочакваното идване на Иван Никифорович. А Антон Прокофевич с ръце на хълбоците само се заливаше от смях, радостен, че така се беше пошегувал с цялата компания.

Както и да е, само че за всички бе почти невероятно Иван Никифорович да може в такова късо време да се облече, както подобава на дворянин. Иван Иванович в това време не беше в стаята, бе излязъл за нещо. След като се съвзе от изненадата, цялото общество се интересува от здравето на Иван Никифорович и изказа задоволство, че той бе надебелял. Иван Никифорович се целуваше с всички и казваше: „Много съм задължен.“ По това време миризмата на борш премина през стаята и погъделичка приятно ноздрите на изгладнените гости. Всички се втурнаха в трапезарията. Редицата дами — приказливи и мълчаливи, мършави и дебели — потегли напред и дългата маса се изпъстри с всички цветове. Няма да описвам гозбите, които бяха на трапезата! Не ще спомена нищо за пирожките със сирене и сметана, нито за гозбата от дреболии, поднесена с борша, нито за пуйката със сливи и стафиди, нито за оная гозба, която по вид много приличаше на ботуши, киснати в квас, нито за оная сос, който е лебедовата песен на старовремския готвач, за оная сос, който се поднасяше, обхванат цял от спиртен пламък, което много забавляваше, а и плашеше дамите. Няма да говоря за тия гозби, защото много повече ми се харесва да ги ям, отколкото да се разпростирам в приказки за тях. На Иван Никифорович много се хареса рибата, приготвена с хрян. Той специално се залови за това полезно и хранително упражнение. Като избираше най-тънките рибени кости, той ги слагаше на чинийка и веднъж, без да иска, погледна насреща: творецо небесни, колко чудно бе това! Срещу него седеше Иван Иванович. Точно в същото време бе

погледнал и Иван Иванович!... Не!... Не мога! Дайте ми друго перо! Моето перо е тромаво, немощно. Нищожно за тая картина! Лицата им с изписаното по тях смайване сякаш окаменяха. Всеки от тях видя отдавна познатото лице, към което сякаш беше готов да се доближи като към неочакван приятел и да поднесе енфието си с думите: „услужете си“ или „смея ли да ви помоля да си услужите“; но едновременно същото това лице беше страшно като лошо предзнаменование. Пот като град течеше от Иван Иванович и Иван Никифорович. Присъстващите, колкото бяха на трапезата, онемяха от любопитство и не откъснаха очи от някогашните приятели. Дамите, които дотогава бяха заети с доста интересен разговор за начина, по който се угодяват петлите, изведнъж прекъснаха разговора. Всичко утихна! То беше картина, достойна за четката на велик художник! Най-после Иван Иванович извади носната си кърпичка и почна да се секне, а Иван Никифорович се огледа наоколо и спря погледа си на отворената врата. Градоначалникът веднага забеляза това движение и заповяда да се затвори вратата по-здраво. Тогава и двамата приятели започнаха да ядат и вече нито веднъж не се погледнаха. Щом се свърши обедът, двамата предишни приятели скочиха от местата си и почнаха да търсят калпаците си, за да офейкат. Тогава градоначалникът смигна и Иван Иванович, не оня Иван Иванович, а другият, с едното око, застана зад гърба на Иван Никифорович, а градоначалникът мина зад гърба на Иван Иванович и двамата почнаха да ги побутват отзад, за да ги сблъскат един с друг и да не ги пуснат, докато не си подадат ръка. Иван Иванович, дете е с едното око, бутна Иван Никифорович, макар и малко накриво, но все пак доста сполучливо, и то към онова място, дете стоеше Иван Иванович; но градоначалникът взе посока много встрани, защото все не можеше да се справи със своеволната си пехота, която тоя път не слушаше никаква команда и като напук се мяташе извънредно далеч и съвсем в противоположна страна (което ставаше може би защото на трапезата имаше извънредно много сладки ракии), така че Иван Иванович падна върху една дама в червена рокля, която от любопитство се беше провряла сред тях. Тази поличба не предвещаваше нищо добро. Ала съдията, за да поправи тая работа, зае мястото на градоначалника и като смръкна от горната си устна всичкото енфие, отблъсна Иван Иванович към другата страна. В Миргород това е обикновеният начин на сдобряване. Прилича

донякъде на игра на топка. Щом съдията тласна Иван Иванович, Иван Иванович с едното око събра всички сили и тласна Иван Никифорович, от когото течеше пот като дъждовна вода от покрив. Макар че двамата приятели доста се опираха, те все пак бяха сблъскани, защото двете действащи страни получиха значително подкрепление от другите гости.

Тогава ги обградиха от всички страни плътно и не ги пуснаха, докато те не се решиха да си подадат ръка. „Как може така, Иван Никифорович и Иван Иванович! Кажете по съвест, за какво се скарахте? Не е ли за дреболии? Не ви ли е съвестно пред хората и пред Бога!“

— Не зная — каза Иван Никифорович, като пухтеше от умора (личеше, че той бе почти готов да се сдобри), — не зная какво съм направил на Иван Иванович; но защо той насече моя гъсарник и замисляше да ме погуби?

— Нямах никаква зла умисъл — каза Иван Иванович, без да обръща очи към Иван Никифорович. — Кълна се и пред Бога, и пред вас, почтено дворянство, не съм направил нищо на своя враг. За какво тогава той ме позори и нанася оскърбления на моя чин и звание?

— Че какво оскърбление съм ви нанесъл, Иван Иванович? — каза Иван Никифорович.

Още една минута и старата вражда щеше да угасне. Иван Никифорович вече бъркаше в джоба си, за да извади кесията и да каже: „услужете си“.

— Нима не е оскърбление — отговори Иван Иванович, без да вдига очи, — когато вие, уважаеми господине, оскърбихте моя чин и презиме с такава дума, която е неприлично да се каже тук.

— Позволете да ви кажа като приятел, Иван Иванович (при това Иван Никифорович се докосна с пръст до копчето на Иван Иванович, което означаваше пълното му разположение) — вие се докачихте дявол знае за какво, задето ви нарекох гъсок... — Иван Никифорович в миг разбра, че извърши непредпазливост, като произнесе тая дума, но беше вече късно: думата беше произнесена.

Всичко отиде по дяволите!

Ако при произнасянето на тая дума без свидетели Иван Иванович бе излязъл от кожата си, бе изпаднал в такъв гняв, в какъвто, не дай Боже, да видиш човека — какво оставаше сега, помислете си,

любезни читатели, какво оставаше сега, когато тая убийствена дума бе произнесена в едно общество, в което се намираха много дами, пред които Иван Иванович обичаше да се докарва! Ако Иван Никифорович не бе постъпил по такъв начин, ако беше казал птица, а не гъсок, работата още можеше да се поправи.

Но всичко беше свършено!

Той хвърли към Иван Никифорович поглед, и то какъв поглед! Ако на тоя поглед бе дадена изпълнителна власт, той би обърнал на прах Иван Никифорович. Гостите разбраха тоя поглед и побързаха сами да ги разделят. И тоя човек, образец на кротост, който не оставяше нито една просякиня, без да я разпита, избяга, побеснял от гняв. Ето какви силни бури причиняват страстите!

Цял месец нищо не се чу за Иван Иванович. Той се беше затворил в къщата си. Заветният сандък бе отключен, от сандъка бяха извадени — какво мислите? Карбованци!^[1] Старите карбованци, останали от дедите му! И тия карбованци преминаха в мръсните ръце на омастилените търгаши. Делото бе пратено в палатата. И когато Иван Иванович получи радостното известие, че то ще се реши утре, само тогава той погледна навън и се реши да излезе от къщи. Уви! Оттогава в продължение на десет години палатата всеки ден го уведомяваше, че делото ще се свърши утре.

Преди около пет години минавах през град Миргород. Пътувах в лошо време. Беше настъпила есента със своето тъжно-влажно време, с кал и мъгла. Някаква неестествена зеленина — творение на отегчителните непрекъснати дъждове — покриваше с рядка мрежа полята и нивите, на които отиваше така, както лудориите на старец или розите на старица. Тогава времето ни влияеше много и когато то биваше отегчително, и аз се отегчавах. Но при все това, когато вече приближавах Миргород, усетих, че сърцето ми бие силно. Боже, колко спомени! Дванайсет години не бях виждал Миргород. Тогава тук живееха в трогателно приятелство двама редки хора, двама редки приятели. А колко прочути хора бяха измрели! Съдията Демян Демянович вече беше покойник; Иван Иванович, дете беше с едно око, също бе предал Богу дух. Влязох в главната улица: навсякъде бяха изправени прът с вързано на върха снопче слама: извършваше се

някаква нова планировка. Няколко къщурки бяха съборени. Остатъците от стоборите и плетовете тъжно стърчаха.

Тогава денят беше празничен; заповядах да спрат моята покрита с рогозка кола пред църквата и влязох тъй тихо, че никой не се обърна. Наистина нямаше и кой да се обърне. Църквата беше празна. Хора почти нямаше. Личеше, че и най-големите богомолци се бяха уплашили от калта. Свещите в тоя мрачен, по-право болен ден бяха някак странно неприятни, тъмните притвори бяха тъжни, продълговатите прозорци с дълги стъкла се обливаха с дъждовни сълзи. Отидох в притвора и се обърнах към един почтен старец с побеляла коса: „Позволете да попитам, жив ли е Иван Никифорович?“ В това време кандилото пламна по-живо пред иконата и светлината блесна право в лицето на моя съсед. Колко се изненадах, когато се вгледах и видях познати черти! Това беше самият Иван Никифорович. Но колко се бе изменил! „Здрав ли сте, Иван Никифорович? Колко сте остарял!“ „Да, остарях. Днес пристигам от Полтава“ — отговори Иван Никифорович.

— Какво думате! Ходили сте в Полтава в такава лошо време?

— Няма що! Делото...

При тия думи неволно въздъхнах. Иван Никифорович забеляза тая въздишка и каза:

— Не се безпокойте, имам сигурно известие, че делото ще се реши идната седмица, и то в моя полза.

Свих рамене и отидох да науча нещо за Иван Иванович.

— Иван Иванович е тук — каза ми някой, — той е на клироса!

Видях тогава една мършава фигура. Това ли е Иван Иванович? Лицето му беше покрито с бръчки, косата съвсем бяла; но бекешата беше все същата. След първите поздравии Иван Иванович се обърна към мен с весела усмивка, която винаги толкова отиваше на фуниеобразното му лице, и каза: „Да ви съобщя ли една приятна новина?“ „За какво?“ — попитах аз. „Утре бездруго ще се реши моето дело. Палатата каза, че работата е сигурна.“

Въздъхнах още по-дълбоко и побързах да се сбогувам, защото пътувах по много важна работа, и се качих в колата. Мършавите коне, известни в Миргород под името куриерски, се напънаха и цапайки с копитата из сивата маса от кал, произвеждаха неприятен за слуха ми звук. Дъждът се лееше като из ведро върху евреина, който бе седнал на

капрата и се бе покрил с рогозка. Влагата ме прониза цял. Печалната застава с будката, в която един инвалид кърпеше сивите си доспехи, бавно се изниза край нас. И пак същото поле, на места изровено, черно, на места зелено, мокри гарги и гарвани, еднообразен дъжд, съзливо, безпросветно небе. Тъжно е на тоя свят, господо!

[1] *Карбованци* — рубли. Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.